

УДК 37.013.42 – 053.66:[316.362:070]

Н. В. Павлюк

ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМ'Ю У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Засоби масової інформації – радіомовлення, телебачення, друковані видання, Інтернет – є найважливішими засобами інформації, просвіти та виховання населення. Суспільними функціями засобів масової інформації є колективна пропаганда, колективна інформаційно-просвітницька та організаторська діяльність. Засоби масової інформації є важливим засобом навчання і морального виховання, що відіграє важливу роль у процесі формування особистості.

Телебачення, Інтернет, радіо, література, періодична преса – з цих джерел, об'єднаних однією назвою – засоби масової інформації, люди дізнаються про норми поведінки, яка розцінюється в даному суспільстві як відповідна тій чи іншій соціальній групі. Таким чином, ЗМІ так чи інакше формують світогляд людей і їх цінності. Найбільш відчутний вплив ЗМІ справляють на молодих людей як найбільш сприйнятливих споживачів інформації [1].

В даний час спостерігається зростання різних негативних явищ у сфері шлюбу та сім'ї – таких, як падіння народжуваності, скорочення числа шлюбів і збільшення розлучень, поширення ідеалу сім'ї з одною дитиною, невиконання сім'єю своїх функцій, ослаблення родинних зв'язків, а також розповсюдження різних девіантних форм сімейної поведінки.

Вплив ЗМІ на формування системи сімейних цінностей, соціалізацію дітей і підлітків, вибір моделі сімейної поведінки, соціальну ідентифікацію вивчається відносно недавно, при цьому багато проблем у даній галузі поки ще не охоплено.

Соціологічні дослідження ЗМІ почалися з середини 20-х років минулого сторіччя. Засоби масової інформації, головним чином, розглядалися в рамках теорій масової комунікації. У працях таких вчених, як Г. Года, П. Лазарсфельд, К. Маннгейм, В. Парето особливо підкреслюється роль ЗМІ у формуванні громадської думки. Дослідники А. Алексеев, Б. Грушин, Т. Дрідзе, В. Коган, І. Лисакова, Б. Фірсов внесли серйозний вклад у формування теорії і методології досліджень масової комунікації.

Роботи дослідників Т. Елисеєвої, О. Ковригіної, В. Сергеева, К. Тарасова, А. Федорова, Г. Щербакової присвячені вивченню впливу ЗМІ на суспільну свідомість, на мотиви вчинків індивідів, особливо молоді. Проблеми впливу ЗМІ на соціальну ідентифікацію досліджували А. Гофман, І. Грошев, Є. Кравченко, Р. Ямпольська.

Актуальність теми обґрунтована тим, що в сучасній науці явно недостатньо спеціалізованої літератури і досліджень, присвячених впливу ЗМІ на уявлення про сім'ю та шлюб.

Тому метою нашої статті є спроба розглянути роль ЗМІ у формуванні уявлень про сім'ю у старшокласників.

До соціальних умов, особливо значущих для розвитку установок і переконань молоді, її уявленням про сім'ю і шлюб, можна віднести засоби масової інформації. Їх роль різко зросла, особливо електронних, оскільки для низки верств населення періодика останнім часом виявилася недоступною. Методи їх впливу досить специфічні: відсутність безпосереднього контакту з адресатом інформації; використання технічних засобів передачі інформації (друковані видання, радіо, кіно, телебачення); масовість адресата.

В даний час засоби масової інформації все більше впливають на формування особистості підлітка, при цьому телебачення займає провідне місце серед джерел інформації. Телебачення є найбільш популярним джерелом необхідної інформації для молоді, тому що молоді люди можуть без особливих зусиль і невимушено отримувати інформацію (пасивна форма інформування) на відміну від друкованої продукції, отримання інформації з якої вимагає певних і тривалих зусиль (активна форма інформування) [1].

Повсюдне поширення кіно і особливо телебачення створило цілком нову соціальну ситуацію в процесі формування потреб. Певну роль у формуванні уявлень молоді про сім'ю і шлюб грають різні телесеріали. В останні роки на українському телебаченні міцно влаштувалися зарубіжні телесеріали. Їх популярність загальновідома, так само як і шкоду, яку вони завдають молоді. Телесеріали деформують уявлення сучасних старшокласників про реальну дійсність. Учні старших класів в більшості своїй ще не можуть адекватно усвідомлювати, що все побачене на екрані не властиво для нас, нашого менталітету, нашої дійсності [2].

Следут відзначити, що в останні роки помітно зріс показ, в тому числі і в денний час, сексуально-еротичних епізодів. Сформована століттями система виховання дітей витримувала принципи відповідності віком інформації, пропонованої підліткові або хлопцю. З медичної точки зору ігнорування цього принципу має негативні наслідки на формування не тільки поведінкової та соціально моральної орієнтації, але і на систему його нейроендокринної регуляції. Введення школяра в коло сексуальних проблем, не відповідних фізіологічного віку, руйнує віковий ритм, а потім призводить до патології [3].

Демонстрація порнографічних фільмів, де жінки і чоловіки виступають практично голими, демонструючи інтимні стосунки на екрані, неприйнятні для школярів, так як внаслідок світоглядної незрілості, естетичної невідповідності молоді не в змозі тверезо, об'єктивно оцінити ці стандарти. В результаті у молодих людей можуть сформуватися потреби, які не відповідають моралі суспільства і його

реальним можливостям. Якщо цей процес не коригується педагогічними виховними впливами, то наслідком можуть стати соціально неприйнятні вчинки людини.

Щодо телереклами, то в ній особливо позначилися деякі прикмети часу: демонстрація предметів жіночої гігієни перестала бути приховуються, отже, жіночий образ втратив колишню недовомленість і романтизм; все більше на екрані образів дорогих красунь, створених для розваги чоловіків (немов жінка стала елементом інтер'єру). Преса активно пропагандує нові рекламні образи і культивує негативні стереотипи, найчастіше далекі від життя, і тим самим, формуючи в суспільстві усереднені, недалекі сприйняття і системи цінностей. Таким чином, через рекламу пропонується не тільки товар, але і певна система цінностей, спосіб життя, який не вписується в традиційні статеворольові моделі поведінки і руйнують всю систему взаємовідносин людини, включаючи сімейні відносини [4].

Сучасне телебачення активно втручається в традиційну систему інститутів виховання, активно включається в систему суспільно-виховного процесу, тому телевізійні передачі повинні надавати для школярів та молоді певну допомогу в підготовці до сімейного життя, повинні носити виховний характер, вони повинні бути особливим чином і спеціально організовані. У цьому плані програми для дітей та юнацтва ще мають безліч недоліків, усунути які намагаються працівники телебачення, і в цьому їм мають допомогти фахівці в галузі педагогіки і педагогічної психології. Телебачення, адресоване дітям і юнацтву, повинно працювати в тісному контакті з педагогічною громадськістю країни. Учитель повинен бачити в телебаченні свого надійного помічника в справі виховання [5].

Імідж сім'ї, який пропагується в ЗМІ, багато в чому визначає актуальні моделі сімейної поведінки, бере активну участь у формуванні такого складного феномена, як мода, створює типізовані образи-еталони сім'ї, які згодом супроводжують людину все його життя, роблячи значний вплив на його світосприйняття. За допомогою ідентифікації та проекції людина неусвідомлено наслідує образи сім'ї, які рекламують ЗМІ [6].

Також українські ЗМІ сприяють формуванню та трансляції гендерних стереотипів. Значний вплив на становлення особистості підлітків справляють відверто сексуальні матеріали у ЗМІ. Більшість дітей вперше дістають уяву про сексуальну поведінку за допомогою саме ЗМІ, в першу чергу телебачення та мережу Інтернет, і це відбувається задовго до того, як вони стають фізично, соціально та емоційно зрілими у даному сенсі [7].

Лібералізація статевої моралі, фактична легалізація різноманітних статевоїх збочень, що відбувається за активного сприяння вітчизняних ЗМІ, легка доступність порнографічної продукції для дітей та підлітків, засилля на телевізійних екранах еротично-порнографічних фільмів,

зростання популярності специфічних комп'ютерних ігор і Інтернет – усе орієнтує підлітків на ранні сексуальні зв'язки, формує у них спотворене уявлення про міжстатеві взаємини, спонукає неповнолітніх до занять проституцією, провокує їх на ранні статеві контакти та порушення прийнятих морально-етичних норм. Популярною серед дослідників даної проблеми є думка, що нинішнє підростаюче покоління цілеспрямовано деморалізується дорослими. За допомогою ЗМІ у дитячу культуру вживлюють цінності дорослого світу, штучно активізують неприродні для дітей почуття, без урахування вікових особливостей дітей, активно пропагують, нав'язують певні стереотипи сексуальної поведінки [8, с. 3 – 4].

Отже, останнім часом телебачення стало масовим засобом впливу на особистість дитини. Воно є основним джерелом інформації для старшокласників. При цьому на першому плані виявляється розважальний інтерес, а на другому – пізнавальний. Однак, проводячи час у телевізійних екранів, діти можуть не тільки розширити свій кругозір, познайомитися з багатьма життєвими обставинами, навчитися правильній поведінці в суспільстві, але й засвоїти моделі агресивного, жорстокого поводження людей. Люди, як правило, приймають ті соціальні норми поведінки, які переконливо пропагуються засобами масової інформації як позитивний стереотип способу життя.

Основним транслятором створюваного іміджу шлюбу та сім'ї є ЗМІ. Засоби масової інформації, з одного боку, відображають реально сформований в суспільстві негативний імідж сім'ї, а з іншого – акцентують сімейні цінності в неправдоподібних сюжетах реклами і серіалах, що підкреслюють кризові процеси, що відбуваються в інституті сім'ї. Таким чином, можна зробити висновок, що засоби масової інформації мають великий вплив на моральне виховання і підготовку до сімейного життя, а також формують у старшокласників уявлення про сім'ю.

Список використаної літератури

- 1. Свамицкая. Д. В.** Роль СМИ в процессе социализации молодежи / Д. В. Свамицкая // Философия права. – 2007. – № 4. – С. 102 – 104.
- 2. Дубицкая В. П.** Телесериалы на экране и в постсоветской мифологии / В. П. Дубицкая // Социс. – 1996. – № 9. – С. 77 – 82.
- 3. Устинова С. К.** К чему ведет преждевременное сексуальное просвещение / С. К. Устинова // Воспитание школьника. – № 5. – 1997. – С. 25-27.
- 4. Захаров Д. В.** Трансформация образа женщины в средствах массовой информации России в 70-90 гг. XX века на примерах журналов: «Работница», «Крестьянка», «Космополитен»: автореф. дис. на получение науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 «Отечественная история» / Д. В. Захаров. – Москва, 2004. – 26 с.
- 5. Собкина В. С.** Воспитательные возможности / В. С. Собкина, В. В. Толстых // Советская педагогика. – 1984. – № 12. – С. 29 – 36.
- 6. Короткова А. В.** Формирование имиджа

семьи под влиянием средств массовой информации: (социологический аспект) : автореф. дис. на получение. научн. степени канд. социол. наук: спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / А. В. Короткова. – М., 2007. – 23 с. **7. Шугайло Я. В.** Соціально-педагогічні умови зменшення негативних наслідків впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків / Я. В. Шугайло // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 244 – 251. **8. Петрунько О. В.** Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків / О. В. Петрунько. – К. : ДЦССМ, 2004. – 80 с.

Павлюк Н. В. Вплив ЗМІ на формування уявлень про сім'ю у старшокласників

Стаття присвячена проблемі впливу ЗМІ на особистість юнаків і дівчат, розглядається роль ЗМІ в житті сучасних підлітків. Аналізуються особливості сучасного медіа-середовища, що стає найважливішим інститутом соціалізації підлітків. Зроблено спробу визначити роль засобів масової інформації у пропагуванні сімейних цінностей. Розглядається телебачення як доступний і масовий інформаційний канал, як джерело статевої соціалізації. Розглянуто проблеми формування сімейних цінностей у сучасної молоді. Виявлено, що вплив засобів масової інформації на формування уявлень про сім'ю може носити як позитивний, так і негативний характер. З'ясовано, що ЗМІ є найважливішими засобами інформації, просвіти та виховання населення, з них люди дізнаються про норми поведінки.

Ключові слова: ЗМІ, старшокласники, образ сім'ї, телебачення.

Павлюк Н. В. Влияние СМИ на формирование представлений о семье у старшеклассников

Статья посвящена проблеме влияния СМИ на личность юношей и девушек, рассматривается роль СМИ в жизни современных подростков. Анализируются особенности современной медиа-среды, которая становится важнейшим институтом социализации подростков. Предпринята попытка определить роль средств массовой информации в пропаганде семейных ценностей. Рассматривается телевидение как доступный и массовый информационный канал, как источник полоролевой социализации. Рассмотрены проблемы формирования семейных ценностей у современной молодежи. Выведено, что влияние средств массовой информации на формирование представлений о семье может носить как позитивный, так и негативный характер. Выяснено, что СМИ являются важнейшими средствами информации, просветительства и воспитания населения.

Ключевые слова: СМИ, старшеклассники, образ семьи, телевидение.

Pavluk N. V. The Impact of Media on the Formation of Ideas about Family in High School Students

Article is devoted to the influence of media on the personality young men and women considers the role media in the lives of teenagers. The features of a modern media environment, which is becoming a major institution of socialization of adolescents. An attempt was made to determine the role of the media in promoting family values. television is considered as an affordable and mass information channel as a source of sex-role socialization. The problems of the formation of family values in today's youth. Found that influence of the media on the formation of ideas about family can be both positive and negative. It was found that the mass media are the most important means of information, enlightenment and education of the population. shown that the recent television became a mass medium impact on the personality of the child. It is the main source of information for high school students. While in the foreground is recreational interest, while the second – cognitive. But, spending time at the television screens, children can not only expand your horizons, get acquainted with many life's circumstances, to learn how to behave in society, but also to learn a model of aggressive, violent behavior. People tend to take the social norms of behavior, which clearly promoted by the media as a positive stereotype lifestyle. The main broadcaster created image of marriage and family are the media. The media, on the one hand, reflect the reality in the society formed a negative image of the family, and the other – accentuate the family values in the of unlikely subjects of advertising and serialsthat emphasizes the crisis processes in the family institution. concluded that the media have a great influence on moral education and training for family life, as well as the submission form at the high school on the family.

Key words: mass media, high school students, image of the family, television.

Стаття надійшла до редакції 08.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42:316.362

І. М. Трубавіна

**УСВІДОМЛЕНЕ І ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО:
СПІЛЬНЕ І ВІДМІННЕ**

В умовах становлення незалежної соціальної й демократичної держави в Україні, формування ринкових відносин, загострення суспільних протиріч зростає роль сім'ї як фактору виживання, захисту і розвитку